

***Behoefteonderzoek
naar scholing in psychopathologie,
rekening houdend met de eisen van de
instelling en de wensen van de vaktherapeuten
en vakbegeleiders binnen Dimence***

Namen

Renske Timmerman
Brianne van 't Veer

In opdracht van

Dimence

Opleiding

Sociaal Pedagogische Hulpverlening
Christelijke Hogeschool Windesheim
Zwolle

Juni 2009

Dimence

***Behoefteonderzoek
naar scholing in psychopathologie,
rekening houdend met de eisen van de
instelling en de wensen van de vaktherapeuten
en vakbegeleiders binnen Dimence***

Namen

Renske Timmerman
Brianne van 't Veer

In opdracht van
Opdrachtgever

Dimence, Deventer
Liesbeth Heemskerk,
teamleider HRM bij- en nascholing

Opleiding

Social Work
Sociaal Pedagogische Hulpverlening
Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle
Arnout Schuitema

Begeleidende docent

Juni 2009

Samenvatting

Dit onderzoek heeft zich gericht op de behoeften van vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen het voormalige Adhesie (nu Dimence genaamd) naar scholing in psychopathologie met betrekking tot de aspecten frequentie, tijdsduur, inhoud en samenstelling. Daarnaast is onderzocht welke eisen Dimence aan vakbegeleiders en vaktherapeuten stelt en welke cursussen psychopathologie aangeboden worden en werden aan vakbegeleiders en vaktherapeuten binnen de instelling.

De eisen die Dimence stelt aan vaktherapeuten en vakbegeleiders wordt omschreven in de functieomschrijvingen. Overeenkomstig in de functie van vaktherapeut en vakbegeleider is dat zij zelf verantwoordelijk zijn om zich op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen en vaardigheden ten aanzien van het vak.

Binnen Dimence zijn er verschillende cursussen psychopathologie geweest. De cursus van twee dagdelen werd gehouden voor al het ondersteunende personeel binnen de instelling, waaronder vaktherapeuten en vakbegeleiders vielen. In het kader van het project 'Professionalisering VT-VB' heeft er een vijfdaagse cursus plaatsgevonden, enkel voor vaktherapeuten en vakbegeleiders. Na dit twee jaar durende project is er weer teruggegrepen op de psychopathologiecursus van twee dagdelen.

Verschillende vakbegeleiders en vaktherapeuten zijn door de jaren heen naar een teamleider gegaan om te klagen over de gevolgde cursussen psychopathologie. Deze klachten bleken gedurende het onderzoek lastig te achterhalen en kunnen niet duidelijk omschreven worden. De opdrachtgever heeft wat algemenere klachten kunnen schetsen. Het scholingsaanbod zou niet voldoende aansluiten op de behoefte van vaktherapeuten en vakbegeleiders. Voornamelijk de vertaalslag van de theorie naar de dagelijkse beroepspraktijk werd gemist. Ook werden er grote verschillen ervaren tussen het niveau en de parate kennis van deelnemers.

Er is gekozen om door middel van een vragenlijst de behoeften in kaart te brengen. Deze vragenlijst is onder 46 proefpersonen verspreid, op persoonlijke wijze of via een e-mail. 41 personen hebben de vragenlijst ingevuld retour gedaan. Daarnaast is informatie ingewonnen omtrent de instelling, de verschillende teams en het zorgaanbod en de gevolgde cursussen door middel van gesprekken met opdrachtgever, teamleiders en diverse contactpersonen.

De grootste groep respondenten geeft aan de voorkeur te geven aan een cursus psychopathologie met een duur van één tot twee dagdelen welke elk jaar wordt vervolgd. De vraag is deze frequentie voldoende is. De onderwerpen persoonlijkheidsstoornis en stemmingsstoornis worden door respondenten het meeste gekozen om behandeld te worden in een cursus. Vanuit de onderzoeksresultaten is er met betrekking tot een samenstelling van de cursus geen eenduidige uitkomst weer te geven. Bijna de gehele onderzoeksgroep staat positief tegenover het behandelen van praktijkvoorbeelden in een cursus psychopathologie en het zelf samenstellen van een cursuspakket.

Gesteld kan worden dat de duur van een cursus psychopathologie, één tot twee dagdelen, gelijk kan blijven. Deze zou iedere maand vervolgd kunnen worden. Een dergelijke cursus kan door vaktherapeuten gegeven worden. Vakbegeleiders zouden hun eigen voorkeur kunnen aangeven door een eigen cursuspakket samen te stellen. De uitvoering van het kiezen van een eigen cursuspakket is op deze kleine schaal (46 personen) voor de organisatie wellicht niet realiseerbaar. Mede met het oog op de fusie is het niet ondenkbaar dat het scholingsaanbod Dimence-breed wordt ontwikkeld en aangeboden. Op deze manier is het samenstellen van een eigen cursuspakket een goede optie.

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van het afstudeeronderzoek van Renske Timmerman en Brianne van 't Veer, studenten van de Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Christelijke Hogeschool Windesheim. In opdracht van Dimence, afdeling HRM bij- en nascholing, is dit onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek stond in het teken van de behoefte van vaktherapeuten en vakbegeleiders naar scholing in psychopathologie.

Graag willen we van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Allereerst Liesbeth Heemskerk, teamleider van de afdeling HRM bij- en nascholing en opdrachtgever vanuit Dimence, voor haar tijd, kritische blik en haar toewijding om ons de kneepjes van het vak te leren met betrekking tot het doen van gedegen onderzoek.

Ook willen we de teamleiders en contactpersonen Henny Borninkhof, Oswald Broshuis, Wim Lammers, Patty van Maenen, Christa Middelhoven, Tjitske Span, Christine Springer, Niels Visser en Tjitske Vlietstra bedanken die ons in allerlei opzichten informatie hebben verschaft en mede ervoor gezorgd hebben dat de respons op de enquête zo hoog was.

Tenslotte bedanken we Arnout Schuitma, onze begeleider vanuit de opleiding, voor zijn feedback, zijn tijd en zijn stimulans.

We hebben veel nieuwe ervaringen op mogen doen en met veel plezier aan het onderzoek en dit verslag gewerkt.

Renske Timmerman
Brianne van 't Veer

Zwolle, juni 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	Blz. 3
Voorwoord	Blz. 4
Inhoudsopgave	Blz. 5
1. Inleiding.....	Blz. 6
1.1 Introductie	Blz. 6
1.2 Onderzoeksvraag	Blz. 6
1.3 Deelvragen	Blz. 7
2. Theoretisch kader	Blz. 8
2.1 Inleiding	Blz. 8
2.2 Bij- en nascholing	Blz. 8
2.3 Achtergrondinformatie	Blz. 10
Dimence.....	Blz. 10
Locaties	Blz. 10
Cursusaanbod psychopathologie.....	Blz. 12
Functieomschrijving	Blz. 12
Functiehuis	Blz. 12
3. Onderzoeksopzet.....	Blz. 14
3.1 Populatie.....	Blz. 14
3.2 Werkwijze	Blz. 14
3.3 Vragenlijst.....	Blz. 15
4. Resultaten	Blz. 17
4.1 Inleiding	Blz. 17
4.2 Frequentie.....	Blz. 17
4.3 Tijdsduur	Blz. 17
4.4 Inhoud.....	Blz. 18
4.5 Samenstelling	Blz. 18
4.6 Verdere resultaten	Blz. 19
5. Discussie.....	Blz. 20
5.1 Inleiding	Blz. 20
5.2 Conclusies n.a.v. resultaten.....	Blz. 20
5.3 Aanbevelingen	Blz. 21
6. Evaluatie	Blz. 23
7. Literatuurlijst.....	Blz. 24
8. Bijlagen	Blz. 25
I. Overige resultaten en grafieken	Blz. 26
II. Enquête	Blz. 30

1. Inleiding

1.1 Introductie

In mei 2008 zijn drie organisaties, Adhesie, RIAGGz en de Zwolse Poort, gefuseerd tot Dimence. Binnen het voormalige Adhesie bestond er een cursusaanbod enerzijds gericht op het verplegend personeel en anderzijds gericht op het ondersteunende personeel. De groep vaktherapeuten en vakbegeleiders waar dit onderzoek zich op richt vielen onder het ondersteunende personeel. Onderdeel van het cursusaanbod was een cursus psychopathologie van twee dagdelen. Verschillende vakbegeleiders en vaktherapeuten zijn door de jaren heen naar een teamleider gegaan om te klagen over de gevolgde cursussen psychopathologie. Deze klachten bleken gedurende het onderzoek lastig te achterhalen en kunnen niet duidelijk omschreven worden. De opdrachtgever heeft wat algemenere klachten kunnen schetsen. Het scholingsaanbod zou niet voldoende aansluiten op de behoeften en verwachtingen van vaktherapeuten en vakbegeleiders.

Voornamelijk de vertaalslag van de theorie naar de dagelijkse beroepspraktijk werd gemist. Dat wat er in de cursus behandeld werd, werd niet teruggekoppeld naar de dagelijkse beroepspraktijk. Hierdoor bleef volgens vaktherapeuten en vakbegeleiders de theorie te abstract. Ook werden er grote verschillen ervaren tussen het niveau en de parate kennis van deelnemers.

Een aantal jaren geleden heeft er een onderzoek plaatsgevonden binnen Adhesie waaruit het advies kwam om deskundigheidsbevordering plaats te laten vinden, specifiek voor vaktherapeuten en vakbegeleiders. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft gedurende twee jaar het project 'Professionalisering VT-VB' plaatsgevonden. In het kader van dit project is er, naar aanleiding van een behoefteonderzoek, een vijfdaagse cursus psychopathologie ontwikkeld door Hogeschool Saxion. Na twee jaar liep het project af en daarmee ook deze cursus. Gevolg was dat de voormalige cursus van twee dagdelen terugkwam in het scholingsaanbod in plaats van de vijfdaagse cursus. De cursus psychopathologie van twee dagdelen was dezelfde als voor het project 'Professionalisering VT-VB'. De vaktherapeuten en vakbegeleiders gaven bij de cursus van twee dagdelen dezelfde, eerdergenoemde signalen als voor het project.

Dit behoefteonderzoek zal, in tegenstelling tot het eerder gehouden onderzoek tijdens het project 'Professionalisering VT-VB', alle vaktherapeuten en vakbegeleiders van het voormalige Adhesie betrekken. Daarnaast zal de actuele behoefte van vaktherapeuten en vakbegeleiders opnieuw en breder onderzocht worden.

Een aantal teamleiders heeft signalen van onvrede kenbaar gemaakt bij de afdeling bij- en nascholing Human Resource Management.

De afdeling bij- en nascholing HRM wilde graag een nader onderzoek naar de behoeften van vakbegeleiders en vaktherapeuten, specifiek op het gebied van scholing in psychopathologie. Dit gaf de aanleiding tot ons onderzoek. Het onderzoek is gericht op het voormalige Adhesie.

Het uiteindelijke doel van het onderzoek is om informatie te bieden waaruit een passend scholingsaanbod ontwikkeld kan worden voor vaktherapeuten en vakbegeleiders op het gebied van psychopathologie en daarbij hen behoeften hierin mee te nemen. Wellicht is het hierbij mogelijk om dit scholingsaanbod Dimence-breed aan te gaan bieden.

1.2 Onderzoeksvraag

Naar aanleiding van bovenbeschreven voorgeschiedenis is het uitgangspunt voor het onderzoek de vraag:

'Welke behoefte is er naar scholing in psychopathologie rekening houdend met de eisen van de instelling en de wensen van de vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence?'

1.3 Deelvragen

Aansluitend op de onderzoeksvraag zijn een aantal deelvragen geformuleerd om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te kunnen komen.

Ten eerste werd er gekeken naar welke cursussen er worden of werden aangeboden voor vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence. Hierbij werd met name onderzocht of deze cursussen aansloten op de behoeften van vaktherapeuten en vakbegeleiders.

Vervolgens werd er gekeken naar de eisen die Dimence stelt aan vaktherapeuten en vakbegeleiders. Door deze functie-eisen kan bepaald worden wat volgens de instelling wel en niet gewenst is in een cursus psychopathologie.

Daarnaast is er gekeken naar de wensen van vaktherapeuten en vakbegeleiders aan scholing in psychopathologie.

Deze laatste deelvraag werd onderverdeeld in vier subdeelvragen. Deze subdeelvragen richtten zich elk op een aspect van een cursus, namelijk frequentie, tijdsduur, inhoud en samenstelling.

Het aspect frequentie richtte zich op de wensen van vaktherapeuten en vakbegeleiders in welke mate een cursus psychopathologie herhaald zou moeten worden.

Het aspect tijdsduur bracht in kaart hoe lang een cursus psychopathologie zou moeten duren.

Het inhoudsaspect richtte zich op de onderwerpen die aan bod zouden kunnen komen in een cursus psychopathologie.

Het aspect samenstelling richtte zich onder andere op de wensen van vaktherapeuten en vakbegeleiders naar de groepssamenstelling van de cursus.

Door middel van gesprekken met teamleiders, contactpersonen, navraag en een vragenlijst is getracht hier zo goed mogelijk antwoord op te geven.

In het kort zijn de (sub)deelvragen de volgende:

Deelvragen

- Welke cursussen psychopathologie worden of werden aangeboden aan vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence?
- Welke eisen stelt Dimence aan vaktherapeuten en vakbegeleiders?
- Welke wensen hebben vaktherapeuten en vakbegeleiders aan bijscholing in psychopathologie?

Subdeelvragen

Uit de laatste deelvraag; *'Welke wensen hebben vaktherapeuten en vakbegeleiders aan bijscholing in psychopathologie?'* zijn de volgende vier subdeelvragen voortgekomen:

- Welke behoefte is er onder vaktherapeuten en vakbegeleiders met betrekking tot een cursus psychopathologie gelet op de frequentie van de cursus?
- Welke behoefte is er onder vaktherapeuten en vakbegeleiders met betrekking tot een cursus psychopathologie gelet op de tijdsduur van de cursus?
- Welke behoefte is er onder vaktherapeuten en vakbegeleiders met betrekking tot een cursus psychopathologie gelet op de inhoud van de cursus?
- Welke behoefte is er onder vaktherapeuten en vakbegeleiders met betrekking tot een cursus psychopathologie gelet op de samenstelling van de cursus?

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt informatie gegeven die het onderzoek nader toelicht, zodat de uitkomsten en resultaten goed begrepen kunnen worden.

Er zal achtergrondinformatie gegeven worden over Dimence met onder andere de locaties die betrokken zijn in het onderzoek. Hier is voor gekozen omdat Dimence een redelijk nieuwe en wellicht onbekende organisatie is in verband met de recente fusie.

We spreken onze zorg uit over het feit dat de resultaten evenals een evaluatie van het project 'Professionalisering VT-VB' onvindbaar zijn. Helaas kon er daarom in dit onderzoek niet teruggerepen worden op informatie uit het eerder gehouden behoefteonderzoek. Dit had een goede aanvulling kunnen zijn op het onderzoek.

2.2 Bij- en nascholing

Dit onderzoek richt zich op de toekomstige inrichting van de cursus psychopathologie voor vaktherapeuten en vakbegeleiders. Deze cursus valt onder het scholingsbeleid van de organisatie. In de literatuur zijn redenen van scholingsbeleid, mogelijke vormen van scholing op de werkplek en de functies van scholing beschreven. Deze paragraaf geeft een korte weergave van deze drie onderwerpen. Op deze manier wordt een kader gevormd met betrekking tot scholing, welke van belang is in het onderzoek.

Reden scholingsbeleid

De eisen aan kennis en vaardigheden van personeelsleden veranderen snel. Deze veranderingen hebben bijvoorbeeld te maken met andere hulpvragen van cliënten, met een verschuivende positie van de beroepskracht van uitvoerend naar begeleidend of met de intrede van nieuwe technologische ontwikkelingen op het gebied van communicatie of informatie.

Beroepsopleidingen leren basisvaardigheden en leveren vaak breed inzetbare beroepskrachten af. De brede beroepsopleiding vormt weliswaar de basis voor de scholing voor functies. Het is van groot belang dat het personeel qua kennis up-to-date blijft. In de literatuur (NIZW, 1994) wordt gesteld dat deze taak bij het management ligt. Hier kan de nuance in aangebracht worden dat de functieomschrijving van vakbegeleiders en vaktherapeuten vermeldt dat zij zelf verantwoordelijk zijn om zich op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen en vaardigheden ten aanzien van het vak. Hierbij ligt de taak omtrent scholing bij vakbegeleiders en vaktherapeuten zelf.

Typen van scholing op de werkplek

Er zijn vanuit de literatuur (Brouwers & van der Brugh, 2000) een zestal manieren van scholing op de werkplek te typeren.

Er zullen drie manieren belichten worden, welke van belang zijn in het onderzoek.

De eerste manier is werkplekoefening of 'leren-door-doen'. Deze manier wordt als een redelijk ongestructureerde vorm van scholing beschreven, waarbij de op te leiden medewerker in eerste instantie assistentie verleent aan een collega die als begeleider optreedt om vervolgens steeds meer taken in eigen hand te nemen. Gericht op Dimence zou dit kunnen inhouden dat bijvoorbeeld op een dagactiviteitencentrum een vakbegeleider met tenminste vijf jaar ervaring een nieuwe medewerker 'inwerkt' en als begeleider voor deze nieuwe medewerker fungeert. Dit kan inhouden dat de nieuwe medewerker assistentie verleent aan de begeleider bij verschillende activiteiten. De begeleider geeft na verloop van tijd steeds meer taken uit handen. De nieuwe medewerker wordt op deze manier stukje bij beetje op een praktische manier ingewerkt.

Daarnaast is er de werkplekinstructie. Hiermee worden vaardigheden systematisch overgedragen aan een werknemer door een begeleider. Hierbij kunnen we binnen Dimence praktisch denken aan een willekeurige locatie. Het zou goed toepasbaar zijn bij bijvoorbeeld

de locatie Hermann Simon (voor een uitgebreide beschrijving van de verschillende locaties verwijzen wij naar hoofdstuk 2.3). Een ervaren vakbegeleider of vaktherapeut kan de nieuwe werknemer vaardigheden overdragen. Deze vaardigheden zijn gericht op welke manier een cliënt het beste benadert en begeleidt kan worden in het kader van dagbesteding en de activiteiten die daarmee samenvallen. Zo wordt de nieuwe medewerker op de werkplek ingewerkt.

Tenslotte wordt de werkplekstudie genoemd. De medewerker wordt met behulp van schriftelijke aanwijzingen en opdrachten aangespoord om zelf actief de nieuwe vaardigheden te leren en is zelf verantwoordelijk voor het eigen leerproces. Een begeleider vervult hierbij een ondersteunende rol. Een medewerker kan bijvoorbeeld op een Sociaal Pedagogisch Diensten Centrum begeleiding krijgen van een vaktherapeut. Deze vaktherapeut geeft de medewerker opdrachten met betrekking tot het behandelen of begeleiden van een cliënt. In de contactmomenten met de vaktherapeut komt de medewerker zelf met punten waar hij/zij tegen aanloopt in de dagelijkse beroepspraktijk. Op deze manier is de medewerker zelf verantwoordelijk voor zijn/haar eigen leerproces.

Wanneer gekeken wordt naar het scholingsaanbod voor vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence, wordt duidelijk dat hierin geen sprake is van scholing op de werkplek in de dagelijkse beroepspraktijk. Signalen van vakbegeleiders en vaktherapeuten brachten naar voren dat de cursus psychopathologie niet aansloot op de dagelijkse beroepspraktijk en de vertaalslag van theorie naar de dagelijkse beroepspraktijk werd gemist. Een geheel nieuwe invulling van de cursus zou tegemoet kunnen komen aan de wensen en behoeften van deze beroepsgroep. Hierbij valt te denken aan manieren van scholing op de werkplek, zoals zojuist beschreven.

In hoofdstuk 5 zal hier verder op ingegaan worden.

Functies van scholing

Voor de arbeidsorganisatie is het doel van de scholing van werknemers om op korte of langere termijn het functioneren van de organisatie te verbeteren. Scholingsactiviteiten zijn primair gericht op het verwerven van benodigde kennis en vaardigheden. Afhankelijk van de aanleiding kan het verwerven van kennis en vaardigheden verschillende functies hebben.

In de eerste plaats kan scholing een *onderhoudsfunctie* hebben. Dit is het geval wanneer de kennis en/of vaardigheden van aanwezig personeel niet meer voldoende actueel zijn. De oorzaak hiervan kan zijn dat de functie of het beroep is veranderd of dat werknemers kennis en vaardigheden zijn 'vergeten'. Werknemers worden opnieuw geschoold voor een vak waarvoor zij eerder zijn geschoold.

Ten tweede kan er sprake zijn van *innovatie-ondersteuning*. Scholingsactiviteiten kunnen er toe dienen om aanvullende kennis en vaardigheden te verwerven die nodig zijn om vernieuwing door te voeren. Scholing met een dergelijke innovatieondersteunende functie wordt bijscholing genoemd.

Als laatste kan scholing de functie van *loopbaanombuiging* hebben. De scholingsactiviteiten zijn dan bedoeld om werknemers te kunnen laten omschakelen naar een heel andere functie dan waarvoor zij oorspronkelijk waren geschoold. De vorm van scholing wordt aangeduid met de term omscholing. (Brouwers & van der Burgh, 2000)

Van deze drie functies van scholing zijn de onderhoudsfunctie en innovatie-ondersteuning van belang in dit onderzoek. Van loopbaanombuiging is met betrekking tot een cursus psychopathologie geen sprake. Deze cursus is namelijk bedoeld om de kennis van vakbegeleiders en vaktherapeuten te onderhouden, te vergroten en actueel te houden. Omscholing is hierbij niet van toepassing.

Doordat de fusie van Dimence nog vrij recent is, staat iedere organisatie (RIAGGz, Adhesie en de Zwolse Poort) nog min of meer op zichzelf. Het is goed mogelijk dat functies opnieuw beschreven en vastgelegd gaan worden, evenals de manier van behandelen van cliënten. Er kan in het scholingsaanbod sprake zijn van innovatie-ondersteuning, om deze vernieuwingen Dimence-breed door te kunnen voeren. Hierbij is het niet ondenkbaar dat deze innovatie-ondersteuning tevens in de cursus psychopathologie aanbod komt. Immers, nieuwe behandelmethoden of een herhaling hiervan, zijn onderwerpen die prima behandeld kunnen worden als het gaat om psychopathologie.

Uit onderzoek (Francke, Poortvliet & van der Veer, 2003) onder personeel in de zorg blijkt dat bij- en nascholing van essentieel belang is. Goede scholings- en doorstroommogelijkheden worden gezien als middel om de uitstroom van personeel te beperken. Eerder onderzoek (Wellink e.a., 2002) toonde aan dat het grootste gedeelte van de onderzochte medewerkers ontevreden was over het scholingsaanbod en hun loopbaanmogelijkheden. In 2003, twee jaar later, werd eenzelfde onderzoek gehouden waaruit bleek dat er vooruitgang was, maar er nog steeds veel te verbeteren viel. Binnen Dimence zijn er voor vakbegeleiders en vaktherapeuten nauwelijks loopbaanmogelijkheden met het oog op doorstroom naar een andere functie. Dit in tegenstelling tot het verplegend en verzorgend personeel waar, op het gebied van doorstroom, wel aandacht voor is.

Ander onderzoek toont aan dat het noodzakelijk is om werknemers steeds weer opnieuw te toetsen om te kijken of medewerkers voldoen aan de eisen welke gesteld worden door de organisatie, de cliënten en de beroepsvereniging. Deze toetsing zou gekoppeld kunnen worden aan het scholingsaanbod en plaats kunnen vinden aan het einde van een cursus. De cursus psychopathologie voor vakbegeleiders en vaktherapeuten kent een dergelijke toetsing niet.

2.3 Achtergrondinformatie

Deze achtergrondinformatie over de organisatie geeft onder andere een toelichting op de instelling en haar werkzaamheden.

Dimence

Dimence is nog relatief onbekend, dit omdat het eind mei 2008 gefuseerd is met Adhesie GGz, RIAGGz over de IJssel (RIAGG IJsselland en RIAGG Zwolle) en de Zwolse poort. Dimence biedt een breed aanbod van geestelijke gezondheidszorg in de regio Almelo, Deventer en Zwolle.

Locaties

In het onderzoek richtten we ons op het gehele voormalige Adhesie. De locaties die in dit onderzoek zijn betrokken, betreffen de locaties uit Almelo, Deventer, Lettele en Nijverdal. Op deze locaties zijn vaktherapeuten en vakbegeleiders werkzaam.

De toelichting op de verschillende locaties geeft de verschillende werkzaamheden weer. Dit is van belang in het onderzoek, omdat er verschillen zijn in de behandeling en doelen van de locaties. Dit kan voor verschillen zorgen in de uiteindelijke resultaten van het onderzoek.

DAC de Klimop, Almelo - DAC Nijverhuis, Nijverdal - DAC de Zandloper, Deventer
De benaming DAC staat voor dagactiviteitencentrum. Dit is een ontmoetingsplek voor mensen met een psychiatrische achtergrond. Het DAC biedt deze mensen, op vrijwillige basis, gelegenheid hun dag op een zinvolle en aangename wijze door te brengen. Belangrijke doelen van het DAC zijn het bevorderen van sociale contacten, het ondersteunen bij het opbouwen van een dagritme en het aanbieden van steun bij het zoeken naar een passende dagbesteding.

De Heihoeve, Lettele

De Heihoeve is een dagactiviteitencentrum waar mensen met een psychiatrische beperking aan het werk kunnen. De Heihoeve is een ecologisch land- en tuinbouwbedrijf.

Het doel van de Heihoeve is om mensen met een psychiatrische beperking een zinvolle dagbesteding te bieden. Er is geen sprake van een therapeutische behandeling, maar kijkend naar de mogelijkheden en interesses, wordt er werk aangeboden waar bezoekers zich goed bij voelen. Voor sommige mensen kan het een opstap zijn naar betaald werk in de toekomst.

Hermann Simon, Deventer

Hermann Simon is een centrum voor mensen met een psychiatrische beperking. Hermann Simon heeft drie functies. Allereerst is er dagbesteding in het kader van vrije tijd/ontspanning ten behoeve van cliënten van de langdurende zorg. De tweede functie is die van dagbesteding in het kader van werk ten behoeve van alle cliënten die onder behandeling zijn van Dimence. De laatste functie is die van vaktherapeutische behandeling ter ondersteuning van psychologische en psychiatrische behandeling van cliënten van de langdurende zorg. Hermann Simon onderscheidt zich van het DAC, omdat zij in het kader van de behandeling werken en er geen sprake is van vrijblijvendheid.

Huis aan de Dijk, Deventer

De afdeling vaktherapie & vakbegeleiding biedt binnen de locatie Huis aan de Dijk dagbesteding aan, gericht op het behalen van de vastgestelde doelen uit het behandelplan. Samen met de cliënt wordt er een weekprogramma opgesteld, welke regelmatig wordt geëvalueerd en bijgesteld. Bij alle activiteiten is plezier- en succesbeleving het belangrijkste middel om doelstellingen uit het behandelplan te behalen.

Oostermaat, Almelo

Patiënten die binnen het Sociaal Psychiatrisch Dienstencentrum (SPDC) komen ondervinden problemen op één of meerdere levensgebieden. Het SPDC werkt vanuit de rehabilitatievisie. Dit betekent dat alle hulp- en dienstverlening erop gericht is om mensen met (dreigend) langdurige zorgvragen, als gevolg van psychiatrische aandoeningen, in staat te stellen zo volwaardig mogelijk in samenleving te functioneren.

Een belangrijke taak van het SPDC is het bieden van een gestructureerde daginvulling, cursussen en trainingen. Het SPDC biedt doelgerichte activiteiten aan de patiënten. Hierin verschilt het SPDC van het DAC waar bezoek en activiteiten vrijblijvend zijn.

Rielerenk, Deventer

De Rielerenk is een psychiatrisch centrum. In de Rielerenk kunnen patiënten met een psychiatrisch ziektebeeld klinisch worden opgenomen of in deeltijd behandeld worden. Verder is er naast klinische en deeltijdbehandeling ook een poliklinisch aanbod en is er een groot cursusaanbod. Cursussen die de Rielerenk zoal geeft zijn gericht op depressie, angst- of eetstoornissen.

Westeres, Almelo

De Westeres een psychiatrisch centrum. Hier komen volwassenen met psychiatrische problemen voor gespecialiseerde behandeling. Meestal kan dit ambulant plaatsvinden, maar soms is er ook een behandeling in deeltijd of een klinische opname. Het gaat in de regel om opnames die korter dan één jaar duren.

Cursusaanbod psychopathologie

De eerste deelvraag van dit onderzoek richtte zich op de vraag welke cursussen psychopathologie er binnen Dimence zijn of zijn geweest voor vakbegeleiders en vaktherapeuten. Onderstaande informatie geeft antwoord op deze deelvraag.

Voordat het project 'Professionalisering VT-VB' plaats vond, bestond er een cursus psychopathologie voor al het ondersteunende personeel. Vaktherapeuten en vakbegeleiders vielen toen onder deze noemer. De cursus besloeg twee dagdelen.

Tijdens het twee jaar durende project 'Professionalisering VT-VB' is er, naar aanleiding van een behoefteonderzoek, een vijfdaagse cursus psychopathologie ontwikkeld door Hogeschool Saxion. Na twee jaar liep het project af en daarmee ook deze cursus. Gevolg was dat de voormalige cursus van twee dagdelen terugkwam in het scholingsaanbod in plaats van de vijfdaagse cursus. De cursus psychopathologie van twee dagdelen was dezelfde als voor het project 'Professionalisering VT-VB'.

Functieomschrijving

De tweede deelvraag van dit onderzoek luidde: *Welke eisen stelt Dimence aan vaktherapeuten en vakbegeleiders?* De functieomschrijvingen van vaktherapeuten en vakbegeleiders geven hier een antwoord op.

Vaktherapeuten

Vaktherapeuten zijn therapeuten die op verschillende wijzen therapieën geven. Onder de vaktherapeuten worden de beeldende therapie, danstherapie, dramatherapie, muziektherapie en psychomotorische therapie verstaan.

De functie vereist een HBO werk- en denkniveau, ervaring in de GGz is gewenst.

De vaktherapeut is bekwaam in een vaktherapeutische richting en in het verlenen van therapie in de GGz ten behoeve van individuen en groepen.

De vaktherapeut dient zich op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen en vaardigheden op het terrein van de vaktherapie in de GGz door middel van relevante in- en externe bijscholingen en trainingen en het bijhouden van vakliteratuur.

Vakbegeleiders

Vakbegeleiders begeleiden de cliënten/bezoekers bij verschillende activiteiten, zoals dagbesteding en werk.

De functie vereist een afgeronde opleiding Sociaal Pedagogisch Werk niveau 3 of 4.

Ervaring in de GGz is gewenst. Binnen Dimence zijn ook vakbegeleiders met een relevante HBO-opleiding werkzaam. Een doorstroom naar de functie van vaktherapeut is onder bepaalde voorwaarden mogelijk.

De vakbegeleider is bekwaam voor vakbegeleiding in de GGz, bij het bieden van een zinvolle dagbesteding en het organiseren van hobbyactiviteiten. De vakbegeleider dient zich op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen en vaardigheden op het terrein van de vakbegeleiding in de GGz.

Functiehuis

Gedurende het project 'Professionalisering VT-VB' is nagedacht over de verschillende functies binnen het voormalige Adhesie. Door middel van functiedifferentiatie is beoogd om bewuste verschillen te maken tussen de taken van medewerkers binnen de organisatie en deze (opnieuw) vast te leggen in functies. Resultaat hiervan was dat de functies, met onderscheid in niveau, zijn ondergebracht in het functiehuis. Dit functiehuis is een vrij nieuwe methode om functies helder en inzichtelijk te kunnen ordenen.

De doelen van de functiedifferentiatie zijn:

- Kwaliteitsniveau van de begeleiding van patiënten door vaktherapie & vakbegeleiding (VT&VB) in Adhesie vergroten
- Aansluiten bij GGZ-kwaliteitsontwikkelingen in Adhesie
- Aansluiting behouden bij ontwikkelingen op arbeidsmarkt van VT&VB-medewerkers
- Loopbaanontwikkeling

Het functiehuis wordt op dit moment uitgebreid geëvalueerd door de vakgroep van vakbegeleiders en vaktherapeuten. Er zal een nieuw functiehuis ontwikkeld worden in verband met de fusie.

3. Onderzoeksopzet

3.1 Populatie

De populatie betreft alle vaktherapeuten en vakbegeleiders die werkzaam zijn binnen het voormalige Adhesie.

De fusie tussen Adhesie, het Riagg en de Zwolse Poort is nog in volle gang waardoor er nog geen eenduidige functieomschrijvingen binnen Dimence zijn. In de onderzoeksperiode is er te weinig tijd om te wachten totdat de functieomschrijvingen eenduidig zijn en op iedere afdeling gehanteerd worden. Daarom is de keuze gemaakt in dit onderzoek om de populatie te beperken tot het voormalige Adhesie.

Het voormalige Adhesie bestond in totaal uit 46 vaktherapeuten en vakbegeleiders. Hiervan hebben 41 personen (89%) deelgenomen aan het onderzoek door middel van het invullen van de vragenlijst. Er is besloten om één ingevulde vragenlijst niet mee te nemen in het onderzoek. Dit omdat de vragenlijst duidelijk niet serieus was ingevuld. Hierdoor zou het onderzoek op een onjuiste wijze beïnvloedt kunnen worden.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 39,98 jaar.

De vakbegeleiders en vaktherapeuten die de enquête hebben ingevuld werken gemiddeld 10,5 jaren in deze functie bij Dimence (Adhesie).

Onder de 40 respondenten bevinden zich 34 vakbegeleiders en 6 vaktherapeuten.

40% van de geënquêteerde vakbegeleiders en vaktherapeuten is werkzaam op de locaties Hermann Simon en Huis aan de Dijk, 32,5% in een Psychiatrisch centrum, 22,5% op een DAC en 5% op een SPDC (zie figuur 1 in bijlage I).

3.2 Werkwijze

Dit onderzoek is een behoefteonderzoek. Dit houdt met name in dat onderzocht is welke behoeften er zijn bij vaktherapeuten en vakbegeleiders ten aanzien van een cursus psychopathologie.

Het idee was om het onderzoek te starten met meeloopdagen op de verschillende locaties. Een van de redenen was om nader kennis te kunnen maken met de organisatie. Door in gesprek te gaan met diverse personen en persoonlijk de doelstelling van het onderzoek duidelijk te maken werd gehoopt op een goede mede- en samenwerking in het onderzoek. Helaas werd dit afgeraden door verschillende teamleiders in verband met de privacy van cliënten.

Vervolgens is ervoor gekozen om ter voorbereiding alle teamleiders van de betreffende teams te bezoeken. Dit om kennis te kunnen maken met de instelling, de teamleider en het team, en om meer informatie te verzamelen rondom het onderwerp.

Uit de gesprekken met de teamleiders kwam naar voren dat er een behoefteonderzoek binnen het project 'Professionalisering' heeft plaatsgevonden om de wensen van vakbegeleiders en vaktherapeuten met betrekking tot scholing in psychopathologie in kaart te brengen. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden bij voormalig Adhesie en hierbij alleen op de locaties in Deventer.

De medewerkers van de overige locaties die niet in het onderzoek werden betrokken, voelden zich hierdoor achtergesteld. Mede daarom is ervoor gekozen om dit recente onderzoek te richten op het voormalige Adhesie en alle locaties te Almelo, Deventer, Lettele en Nijverdal.

Er zijn met alle teamleiders afspraken gemaakt over de manier waarop de enquête verspreid zou worden onder de vaktherapeuten en de vakbegeleiders. Dit is met iedere teamleider afzonderlijk gedaan.

Een aantal werkoverleggen van teams zijn bezocht. Daarin is het onderzoek toegelicht en de enquête uitgedeeld.

Het kwam voor dat op dat moment de enquête door het gehele team werd ingevuld. Op deze manier werd de garantie op respons vergroot. Een nadeel was dat de vaktherapeuten en vakbegeleiders zich gedwongen konden voelen om de enquête in te vullen. Daardoor zouden zij druk kunnen ervaren om sociaal wenselijke antwoorden te geven.

Daarnaast is per e-mail aan een aantal teamleiders de enquête toegezonden, met de afspraak dat zij de enquête zouden verspreiden. De ingevulde enquêtes zijn persoonlijk opgehaald. Een enkele teamleider heeft de ingevulde enquêtes per mail geretourneerd. Verschillende procedures bij het verspreiden en invullen van de enquêtes zijn in dit onderzoek gebruikt. Het zou, in het kader van betrouwbaarheid, beter geweest zijn als eenzelfde procedure gehanteerd was. Uit onderzoek blijkt dat respondenten een enquête anders kunnen invullen wanneer deze persoonlijk of juist per e-mail verspreidt wordt. Door een gebrek aan tijd is gekozen voor de genoemde procedures van informatieverzameling. Verwacht wordt dat het de resultaten niet zal beïnvloeden.

Er is gekozen om met enquêtes de data te verzamelen. Ons inziens is dit een effectieve en efficiënte manier om informatie in te winnen. Effectief omdat door een goede en heldere vraagstelling duidelijk in kaart gebracht kan worden wat de behoefte van vakbegeleiders en vaktherapeuten met betrekking tot het onderwerp is. Efficiënt omdat door het verspreiden van enquêtes de gehele populatie bereiken kan worden en zij op deze manier de gelegenheid krijgen om deel te nemen aan het onderzoek.

Er is bewust voor gekozen om op deze manier tijd en aandacht aan het verspreiden en invullen van de enquêtes te besteden. De verwachting was dat daardoor de respons hoger dan gemiddeld (ca. 25%) zou zijn.

Nadat alle enquêtes geretourneerd waren is alle data verwerkt in het programma Excel. Van de data zijn verschillende grafieken gemaakt.

3.3 Vragenlijst

Het centrale begrip van het onderzoek is 'de behoefte naar scholing in psychopathologie'. Zoals eerder beschreven in de subdeelvragen vloeien hier de volgende onderwerpen uit voort:

- frequentie
- tijdsduur
- inhoud
- samenstelling

Al deze onderwerpen zijn verwerkt in de enquête.

Hierna volgt een uiteenzetting van gemaakte keuzes met betrekking tot de opgestelde vragen van de enquête. Voor de gehele vragenlijst verwijzen wij naar bijlage II.

De eerste vier vragen van de vragenlijst zijn o.a. bedoeld als 'inkomvragen'.

Bijvoorbeeld het vragen naar de leeftijd in vraag 1.

Deze 'inkomvragen' geven de respondent de gelegenheid om in te komen in de vragenlijst en zich te concentreren. Daarnaast geeft het de onderzoekers de mogelijkheid om gegeven antwoorden in categorieën onder te verdelen. Wellicht is de leeftijd van belang op de behoefte, evenals de functie en de locatie waar en van welke duur de respondent werkzaam is.

De vragen 5 en 6 van de vragenlijst richten zich op de vooropleiding van respondenten. Wellicht zou er een verband kunnen zijn tussen de behoefte aan scholing en de genoten opleiding voorheen.

Vraag 7 en 8 brengen in kaart hoeveel respondenten een bepaalde cursus psychopathologie hebben gevolgd en wat de mening hierover is. Er is bewust gekozen om dit stukje evaluatie in de vragenlijst mee te nemen, zodat vastgesteld kan worden of de signalen die zijn vernomen over het huidige cursusaanbod, juist zijn. Daarnaast zouden hier wensen inzichtelijk gemaakt kunnen worden met betrekking tot een nieuw vorm te geven cursus.

De volgende twee vragen, vraag 9 en 10, richten zich op de behoefte onder respondenten naar frequentie en duur van een cursus psychopathologie. Bij de keuzemogelijkheden zijn de huidige mogelijkheden opgenomen. Dit om na te gaan in hoeverre de behoefte overeenkomt met de huidige frequentie en duur van de cursus.

Vraag 11 tot en met 14 zijn stellingen met vier meerkeuzemogelijkheden, namelijk:

- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Mee eens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Helemaal mee oneens

De opdrachtgever heeft onderzoekers ertoe gezet om de optie 'neutraal' uit de keuzemogelijkheden weg te laten. Dit omdat het risico bestaat dat respondenten te vaak kiezen voor het middelste antwoord (in dit geval 'neutraal').

Hierbij is het risico aanwezig dat respondenten het vervelend zouden kunnen vinden dat de antwoordmogelijkheden niet aansluiten bij de exacte mening.

Het gaat hier om minder belangrijke vragen in het kader van het beantwoorden van de deelvragen van dit onderzoek. Er hadden andere keuzes gemaakt kunnen worden met betrekking tot de antwoordmogelijkheden, maar verwacht wordt dat de genomen besluiten niet van invloed zijn op de resultaten.

Tenslotte is er in de vragenlijst ruimte geboden voor opmerkingen of suggesties met betrekking tot een toekomstige cursus psychopathologie.

Betrouwbaarheid en validiteit

Doordat aan dit onderzoek veel proefpersonen hebben deelgenomen wordt de betrouwbaarheid van de resultaten vergroot.

Er is daarnaast gekozen voor een variatie tussen een open (vraag 17) en een gesloten (vraag 18) vraag in de enquête. Dit eveneens om de betrouwbaarheid te vergroten. Door tweemaal dezelfde vraag te stellen werd geprobeerd daadwerkelijk te meten wat onderzoekers voor ogen hadden. Toevalligheden zouden hiermee uitgesloten kunnen worden. Ook wordt de betrouwbaarheid verhoogd doordat gecontroleerd wordt of het verkregen resultaat klopt, wanneer gebruik gemaakt wordt van verschillende soorten vragen die in wezen dezelfde inhoud hebben.

Tenslotte is beoogd de betrouwbaarheid te vergroten door de vragenlijst meerdere malen te laten controleren door een manager van Dimence.

4. Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de uitkomsten van de ingevulde vragenlijsten weergegeven worden. Het doel is om antwoord te kunnen geven op de deelvraag 'Welke wensen hebben vaktherapeuten en vakbegeleiders aan bijscholing in psychopathologie?'.

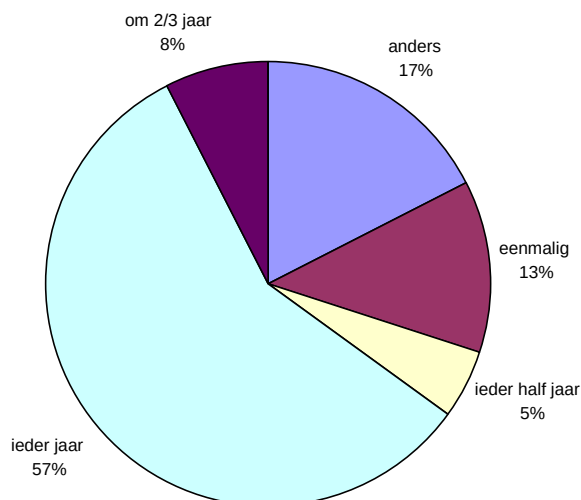
De paragrafen van dit hoofdstuk refereren aan de subdeelvragen welke betrekking hebben op de aspecten frequentie, tijdsduur, inhoud en samenstelling van een cursus psychopathologie. De, voor de vraagstelling, minder relevante resultaten zijn te vinden in bijlage I.

4.2 Frequentie

De respondenten konden in de vragenlijst bij vraag 9 aangeven hoe vaak zij een cursus psychopathologie zouden willen volgen.

58% van de respondenten geeft aan de cursus ieder jaar te willen volgen. 13% geeft de voorkeur aan een eenmalige cursus en 5% zou de cursus ieder half jaar willen volgen. 25% van de respondenten geeft een andere voorkeur aan. De antwoorden die gegeven worden zijn: om de 2 à 3 jaar, een aantal keer per jaar, om de vijf jaar, periodiek een bijscholing en eventueel schriftelijk informatie over nieuwe inzichten. Deze antwoorden vallen onder de noemer 'anders' (zie figuur 2).

Figuur 2.
Verdeling naar keuze frequentie van de cursus

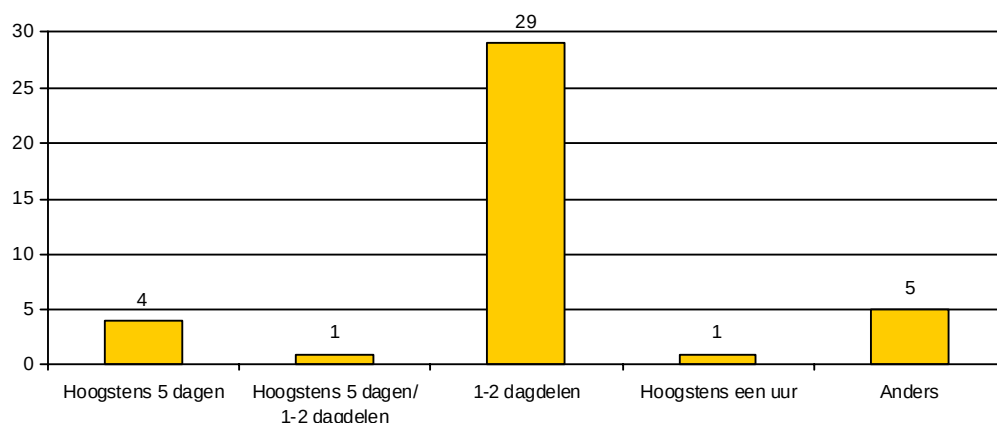

4.3 Tijdsduur

29 van de 40 respondenten (72%) gaven in de vragenlijst aan dat zij de voorkeur geven aan een cursusduur van één tot twee dagdelen. Een respondent heeft twee keuzes ingevuld, namelijk 1-2 dagdelen en hoogstens 5 dagen. Vier respondenten kiezen voor een duur van hoogstens 5 dagen. Een respondent kiest voor een duur van hoogstens een uur.

5 respondenten geven een andere optie aan. Hieronder vallen de antwoorden: 2 dagen (2 personen), 2 uur (een persoon), cursus eenmalig (een persoon) en een dagdeel per ziektebeeld (een persoon). (zie figuur 3)

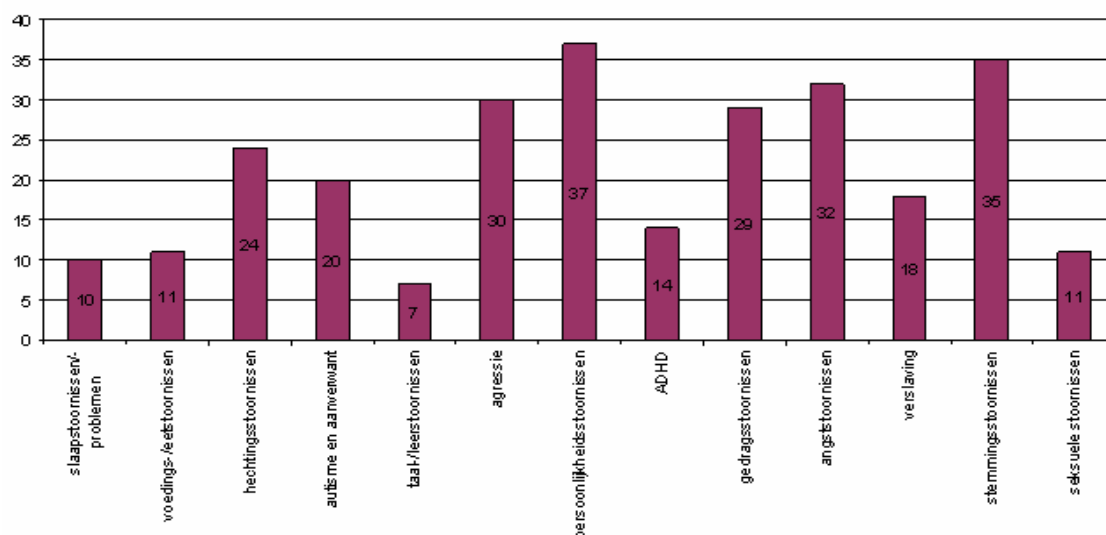
Figuur 3. Verdeling naar keuze voor de duur van de cursus

4.4 Inhoud

Vraag 18 van de enquête richtte zich op de onderwerpen welke in de cursus aan bod zouden kunnen komen. Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk. De respondenten kozen het meeste voor de onderwerpen persoonlijkheidsstoornis (37 maal) en stemmingsstoornis (35 maal). Het minste werd er voor het onderwerp taal- en leerstoornissen gekozen (7 maal). (zie figuur 4)

Figuur 4.
Verdeling keuze onderwerpen van de cursus

4.5 Samenstelling

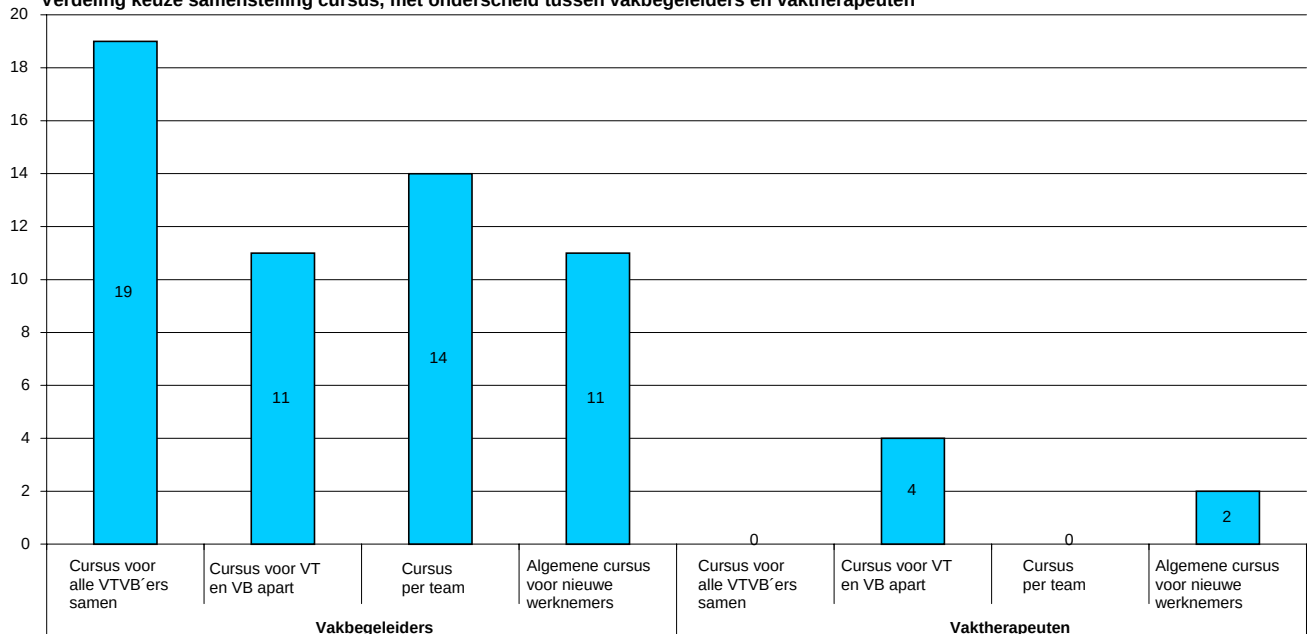
39 van de 40 respondenten gaven antwoord op de vraag aan welke samenstelling de voorkeur wordt gegeven bij een cursus psychopathologie. Eén respondent heeft deze vraag niet ingevuld.

In totaal heeft de cursussamenstelling waarbij alle vakbegeleiders en vaktherapeuten samen de cursus volgen de voorkeur. 19 respondenten gaven deze voorkeur aan. Bij de overige opties zijn geen grote verschillen waar te nemen. In totaal kiezen 15 personen voor een cursus waarbij vakbegeleiders en vaktherapeuten gescheiden zijn. 14 personen kiezen voor

een cursus per team en 13 personen voor een algemene cursus voor iedere nieuwe werknemer binnen Dimence.

De meeste vakbegeleiders (19 personen) geven de voorkeur aan een cursus voor alle vaktherapeuten en vakbegeleiders samen. Bij de vaktherapeuten wordt het meeste gekozen voor een aparte cursus waarbij vaktherapeuten en vakbegeleiders gescheiden zijn. (zie figuur 5)

Figuur 5.
Verdeling keuze samenstelling cursus, met onderscheid tussen vakbegeleiders en vaktherapeuten

4.6 Verdere resultaten

Cursuswaardering

Van de 40 respondenten heeft 45% de 5-daagse cursus psychopathologie gevolgd, 32% de cursus van twee dagdelen en de rest geeft aan (nog) niet deelgenomen te hebben aan een van beide cursussen.

De respondenten die deelgenomen hebben aan de 5-daagse cursus geven deze cursus het rapportcijfer 7,2. De cursus van twee dagdelen wordt beoordeeld met het rapportcijfer 5,8.

Eigen cursuspakket

De derde stelling in de vragenlijst luidde 'Ik wil mijn eigen cursuspakket kunnen samenstellen door te kiezen uit de verschillende Psychopathologieonderdelen (...)'. Voor een volledige beschrijving van deze stelling verwijzen wij naar de enquête in de bijlage.

47,5% geeft aan het met deze stelling eens te zijn, 25% is het hier helemaal mee eens, 20% mee oneens en 5% helemaal mee oneens. 2,5% heeft deze stelling niet beantwoord.

Praktijkvoorbeelden

Tenslotte bevatte de vragenlijst de stelling 'Ik vind het belangrijk dat praktijkvoorbeelden uit mijn werk behandeld worden in een cursus'.

Deze stelling is door alle respondenten beantwoord. 55% gaf aan het hier mee eens te zijn, 42,5% helemaal mee eens en 2,5% mee oneens. Geen enkele respondent was het met deze stelling helemaal oneens.

5. Discussie

5.1 Inleiding

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidde: *‘Welke behoefte is er naar scholing in psychopathologie rekening houdend met de eisen van de instelling en de wensen van vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence?’*.

In dit hoofdstuk zullen enkele conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan worden ten aanzien van de deel- en subdeelvragen.

5.2 Conclusies n.a.v. resultaten

De eerste deelvraag richtte zich op de vraag welke cursussen psychopathologie er voor vakbegeleiders en vaktherapeuten zijn en zijn geweest.

Het antwoord op deze deelvraag is reeds in hoofdstuk 2.3 gegeven. Voor het project ‘Professionalisering VT-VB’ bestond er een cursus psychopathologie van twee dagdelen. Tijdens het project een vijfdaagse cursus en na het project weer dezelfde cursus van twee dagdelen als voorheen.

Door middel van de tweede deelvraag werd onderzocht welke eisen de instelling aan vaktherapeuten en vakbegeleiders stelt.

Deze deelvraag werd beantwoord door de functieomschrijvingen binnen de instelling, zoals in hoofdstuk 2.3 beschreven. Overeenkomstig in de functieomschrijving van vaktherapeuten en vakbegeleiders is het gegeven dat beide zich op de hoogte dienen te houden van relevante ontwikkeling en vaardigheden op het eigen vakgebied. Als aanvulling hierop staat in de omschrijving van vaktherapeuten dat dit door middel van relevantie in- en externe bijscholingen en trainingen en het bijhouden van vakliteratuur zou moeten geschieden. Wanneer verder nagedacht wordt over de consequenties van deze eisen in het scholingsaanbod, is het niet ondenkbaar dat vaktherapeuten een grotere verantwoordelijkheid kunnen krijgen. Zij zouden bijvoorbeeld scholing voor vakbegeleiders kunnen voorbereiden en geven. Op die manier vervullen beide groepen een deel van de functieomschrijving. Daarnaast zou dit kostenbesparend voor de organisatie kunnen zijn. Er hoeven immers geen externe docenten aangetrokken worden. Het mes snijdt op deze manier aan twee kanten.

De laatste deelvraag zou in kaart brengen welke behoeften er onder vakbegeleiders en vaktherapeuten leven met betrekking tot de aspecten frequentie, tijdsduur, inhoud en samenstelling van een cursus psychopathologie. Deze aspecten werden ondergebracht in subdeelvragen. Om de derde deelvraag en de subdeelvragen te kunnen beantwoorden werd er een vragenlijst opgesteld.

Kijkend naar de opgestelde subdeelvragen komen we tot de volgende conclusies.

Het grootste gedeelte van de groep respondenten heeft als voorkeur een cursus psychopathologie van één tot twee dagdelen die elk jaar herhaald of vervolgd wordt. Hiermee zijn de behoeften aangaande de subdeelvragen over tijdsduur en frequentie van de cursus in kaart gebracht. De cursus psychopathologie is onderdeel van een breder scholingsaanbod. Desondanks rijst de grote vraag of een cursus van deze tijdsduur en frequentie genoeg zoden aan de dijk zet. Om kunde en kennis van psychopathologie structureel te onderhouden en te vergroten zou een andere invulling van scholing wellicht gewenst zijn. Met het oog op de functieomschrijving van vakbegeleiders en vaktherapeuten kan gedacht worden aan een maandelijks cursus welke gegeven wordt door vaktherapeuten.

In de vragenlijst werd gevraagd om de gevolgde cursus psychopathologie met een rapportcijfer te beoordelen. De vijfdaagse cursus wordt hoger gewaardeerd (cijfer 7,2) dan de cursus van twee dagdelen (cijfer 5,8). Het is opmerkelijk dat in de vragenlijst de voorkeur wordt gegeven aan een cursus van een tot twee dagdelen. De lengte van een cursus is hierbij blijkbaar niet doorslaggevend. De oorzaak van het lage rapportcijfer zou te wijten kunnen zijn aan de inhoud van de cursus.

Met betrekking tot het aspect inhoud van de cursus wordt het meeste gekozen voor de onderwerpen persoonlijkheidsstoornis en stemmingsstoornis. Uit de resultaten van de enquête kan tenslotte geen duidelijke conclusie getrokken worden met betrekking tot de samenstelling van een cursus. De gekozen antwoorden scoren nagenoeg even hoog.

Naast deze resultaten geven de meeste respondenten in de vragenlijst aan dat zij een eigen cursuspakket zouden willen samenstellen. Ook vinden de meeste vaktherapeuten en vakbegeleiders het belangrijk dat praktijkvoorbeelden in de cursus worden behandeld.

5.3 Aanbevelingen

Vanuit de conclusie en de derde deelvraag (*'welke wensen hebben vaktherapeuten en vakbegeleiders aan bijscholing in psychopathologie?'*) hierin meegenomen, komen we tot drie punten met bijbehorende aanbevelingen. Hierbij is nagedacht in hoeverre deze aanbevelingen gelden voor de verschillende locaties. Onderzoekers zijn van mening dat in de aanbevelingen geen onderscheid gemaakt hoeft te worden tussen de onderzochte locaties.

1. Met betrekking tot de aspecten frequentie en tijdsduur uit de subdeelvragen geeft de grootste groep respondenten aan de voorkeur te hebben voor een cursus psychopathologie met een duur van één tot twee dagdelen welke elk jaar wordt herhaald.

Onze aanbeveling is om de cursus aan te passen op de tijdsduur (één tot twee dagdelen), maar frequenter, bijvoorbeeld maandelijks, te laten plaatsvinden.

- Dit zorgt ervoor dat vaktherapeuten en vakbegeleiders kennis behouden en vergroten;
- Vaktherapeuten en vakbegeleiders hebben op deze manier voldoende tijd om de aandacht bij de cursus psychopathologie te houden. Door te lange dagen zou de aandacht, inzet en motivatie in het volgen van de cursus kunnen afnemen.

Het is wellicht een idee om de cursus ook in bijvoorbeeld Almelo te laten plaatsvinden, waardoor de reistijd van diverse vaktherapeuten en vakbegeleiders verkort wordt.

2. Met betrekking tot het inhoudsaspect kan uit de onderzoeksresultaten gehaald worden dat bijna de gehele onderzoeksgroep positief staat tegenover het behandelen van praktijkvoorbeelden in een cursus psychopathologie. Daarom kan een aanbeveling zijn om de cursus psychopathologie aan te laten sluiten op de dagelijkse beroepspraktijk van vaktherapeuten en vakbegeleiders door middel van praktijkvoorbeelden. De volgende opsomming zou een hulpmiddel kunnen zijn in het uitvoeren hiervan.

- Cursus psychopathologie laten geven door een vaktherapeut van Dimence, waardoor praktijkvoorbeelden herkenbaar gemaakt kunnen worden. Ook de functieomschrijving van vaktherapeuten geeft ruimte voor deze invulling van een cursus psychopathologie. Vaktherapeuten houden zichzelf op de hoogte van nieuwe inzichten en ontwikkelingen op hun vakgebied en geven dit, door middel van een cursus, door aan vakbegeleiders;
- Casuïstiek gebruiken vanuit de dagelijkse beroepspraktijk, aangedragen door vakbegeleiders en vaktherapeuten zelf;
- Voldoende interactie met de vaktherapeuten en vakbegeleiders, waardoor ruimte geboden wordt om eigen praktijkvoorbeelden in te brengen;

- Verschillende werkvormen in de cursus gebruiken om praktijkvoorbeelden verder uit te diepen en meer diepgang in de cursus aan te brengen doordat individuele inbreng aan de orde kan zijn.

Door middel van deze hulpmiddelen kunnen de cursussen qua vorm en uitvoering ongeveer hetzelfde blijven.

Daarnaast kan gekozen worden voor een geheel andere manier van scholing. Brouwers & van der Burgh (2000) geven aan dat hierbij bijvoorbeeld gedacht kan worden aan werkplekcoaching, oftewel 'leren-door-doen', waarbij een collega optreedt als begeleider van een medewerker. Deze medewerker verleent in eerste instantie assistentie aan de begeleider en krijgt vervolgens steeds meer taken in eigen hand. Aan werkplekinstructie, waarbij vaardigheden systematisch overgedragen worden aan een medewerker. Tenslotte kan gedacht worden aan werkplekstudie, waarbij door middel van schriftelijke aanwijzingen en opdrachten de medewerker aangespoord wordt om nieuwe vaardigheden te leren. Door deze manieren van scholing toe te passen kan de theorie op een concrete manier in het dagelijks handelen toegepast en geoefend worden. Wel vraagt dit meer tijd en aandacht van collega's, wanneer deze als begeleider optreden. Hierdoor zou misschien meer personeel ingezet moeten worden, wat een financiële belasting is voor de organisatie.

3. Tevens geeft een ruime meerderheid van de respondenten met betrekking tot het aspect aan dat zij een eigen cursuspakket zouden willen samenstellen. Onze aanbeveling is om de cursus psychopathologie te gaan geven door middel van een persoonlijk samengesteld cursuspakket. Voordeel hiervan kan zijn dat tegemoet gekomen kan worden aan individuele behoeften van vaktherapeuten en vakbegeleiders. Een aantal aandachtspunten hierbij zouden kunnen zijn:

- De cursisten drie onderwerpen/ziektebeelden laten kiezen waar zij graag meer verdieping in zouden willen hebben, dit zou elk jaar opnieuw gekozen kunnen worden, waardoor aangesloten wordt bij de behoefte op dat moment (we beperken de keuze tot drie onderwerpen, omdat dit in een cursus van één tot tweedagdelen in te passen is. Op deze manier kan er uitgebreid op de onderwerpen/ziektebeelden ingegaan worden);
- De cursus laten geven door een deskundige die kennis heeft over de onderwerpen en ziektebeelden met betrekking tot de doelgroep van Dimence.

De uitvoering van het kiezen van een eigen cursuspakket is op deze kleine schaal (46 personen) voor de organisatie wellicht niet realiseerbaar. Mede met het oog op de fusie is het niet ondenkbaar dat het scholingsaanbod Dimence-breed wordt ontwikkeld en aangeboden. Op deze manier is het samenstellen van een eigen cursuspakket een goede optie.

4. Met betrekking tot het aspect samenstelling kunnen we op basis van het onderzoek geen aanbevelingen doen. De uitkomsten geven geen aanwijzing voor een duidelijke voorkeur van de onderzoeksgroep. De gekozen antwoordcategorieën (VT-VB samen, VT-VB apart, cursus per team, cursus voor iedere nieuwe werknemer binnen Dimence) scoren nagenoeg even hoog. In vervolgonderzoek zou hier verder naar gekeken kunnen worden.

6. Evaluatie

Terugblikkend op het onderzoeksproces, willen we enkele aandachtspunten met betrekking tot dit onderzoek benoemen.

Fusie

Dit onderzoek vond plaats terwijl de fusie van Dimence nog in volle gang was. Dit had tot gevolg dat de informatie af en toe gebrekkig was of vermist werd. Als de fusie verder was gevorderd dan had de aanvoer van informatie wellicht vollediger en sneller geweest. Ook zou de onderzoeksgroep groter kunnen zijn. Er was nu niet in kaart te brengen of er medewerkers waren binnen de andere voormalige organisaties die ook onder de functie vaktherapeut of vakbegeleider vielen.

Informatie onvindbaar

Tijdens het onderzoek bleek dat de resultaten en evaluatie van het project 'Professionalisering' onvindbaar waren. We zijn van mening dat het deze gegevens van grote toegevoegde waarde waren geweest. We hopen tevens dat dit onderzoek goed bewaard zal worden, zodat het voor een volgend onderzoek gebruikt kan worden.

Aspect samenstelling

Uit het onderzoek zijn geen conclusies te trekken wat betreft het aspect samenstelling van een cursus psychopathologie. In een volgend onderzoek zou voor de volledigheid dit aspect nader bekeken kunnen worden.

Gezien het uiteindelijke doel van ons onderzoek dat Dimence beoogde, namelijk de behoefte onder de vaktherapeuten en vakbegeleiders ten aanzien van de bijscholing psychopathologie inventariseren, zijn wij van mening dat ons onderzoek het doel heeft behaald.

Het in kaart brengen van de behoeften van de onderzoeksgroep is grotendeels gelukt, aangezien we een hoog percentage enquêtes retour hebben gehad.

Hierbij is het van grote waarde geweest om de teamleiders en de verschillende locaties te bezoeken. Op deze manier hebben we het onderzoek een 'gezicht' kunnen geven en daarmee het onderzoek persoonlijker gemaakt. Het voordeel hiervan was dat we op deze manier de medewerking van teamleiders kregen en ze het onderzoek gemakkelijker maakten door te ondersteunen in het verspreiden en verzamelen van de enquêtes.

We hopen dat dit onderzoek er toe zal bijdragen dat er een passend scholingsaanbod met betrekking tot psychopathologie voor vaktherapeuten en vakbegeleiders komt.

En daarnaast uiteindelijk zal aanzetten tot een scholingsaanbod voor alle vaktherapeuten en vakbegeleiders binnen Dimence.

7. Literatuurlijst

Literatuur

Baarda, D.B. & Goede, P.M. de. (2001). *Basisboek methoden en technieken: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek* (3^e druk). Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.

Boeije, H., Hart, H. 't & Hox, J. (2007). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Uitgevers.

Brouwers, K.M.P. & Brugh, Y. van der. (2000). *Scholing voor werknemers*. Zoetermeer: EIM.

Diensten- en Adviesbureau Gezondheidszorg, (2006). *Psychopathologie: Een scholingstraject voor vaktherapeuten en vakbegeleiders*. Saxion Kennistransfer.

Francke, A.L., Poortvliet, E. & Veer, A.J.E. van der. (2004). Aandacht voor scholing en loopbaanmogelijkheden blijft nodig. *Tijdschrift voor Verpleegkundigen*, nr. 2, pp. 30-31.

NIZW. (1994). *Scholing met beleid: handleiding voor strategisch scholingsbeleid in de sector zorg en welzijn*. Utrecht: NIZW

Verhoeven, N. (2007). *Wat is onderzoek?: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs* (2^e druk). Den Haag: Boom Uitgevers.

Informatiemateriaal Dimence

- Folder 'Dagactiviteitencentrum de Zandloper'
- Functiebeschrijving Dimence
- Relatiemagazine 'Medemence', december 2008

Internet

- <http://www.dimence.nl>
- <http://www.lettele.nl/~heihoeve/index.html>
- http://www.nvspv.nl/scholing/schpdf/coov_nota.pdf
- <http://www.socialekaarttwente.nl/index.php?pagina=adressen&actie=bekijken&id=31>
- http://www.vaktherapie.nl/pages/nl/over_vaktherapie

8. Bijlagen

- I. Overige resultaten en grafieken
- II. Enquête

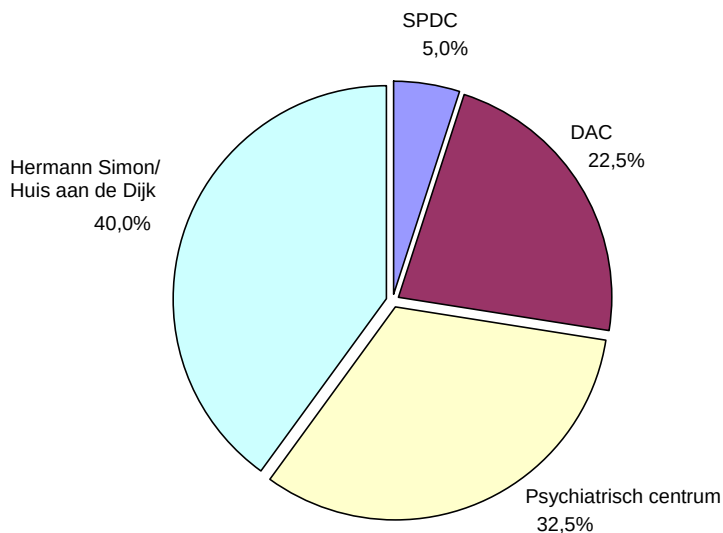
Bijlage I

De relevante onderzoeksresultaten zijn beschreven in hoofdstuk 4. In bijlage I wordt een weergave gegeven van minder relevante resultaten met betrekking tot de vraagstelling.

Locatie

Figuur 1 geeft de verdeling weer van de respondenten naar locatie waar zij werkzaam zijn.

Figuur 1.
Verdeling respondenten per locatie

Verdeling HBO/MBO

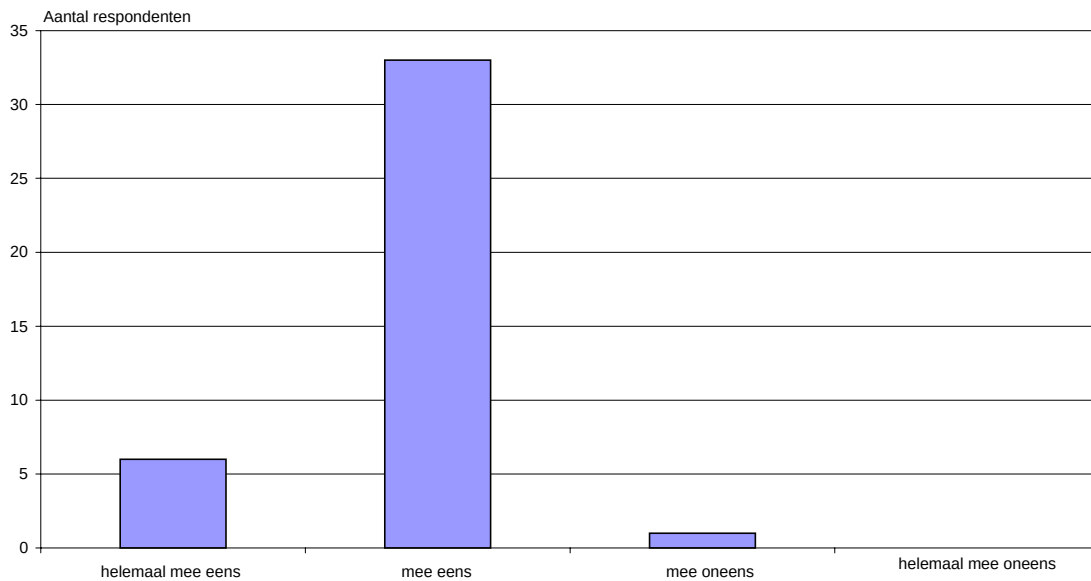
52,5% van de respondenten heeft aangegeven als hoogstgenoten opleiding een HBO-opleiding te hebben gehad. Hiervan heeft 71,4% het vak psychopathologie in de opleiding gevolgd.

De overigen, 47,5%, geven aan een MBO-opleiding als hoogstgenoten opleiding te hebben gehad. Hiervan heeft 36,8% het vak psychopathologie in de opleiding gevolgd.

Stellingen

In de vragenlijst waren een aantal stellingen opgenomen. De eerste stelling 'Ik heb voldoende vaardigheden om mijn werk als VT-VB'er goed uit te kunnen voeren' gaven 33 respondenten (82,5%) het antwoord 'mee eens', 6 respondenten (15%) waren het met deze stelling helemaal eens, 1 respondent (2,5%) was het hiermee oneens. Geen enkele respondent heeft als mening op deze stelling 'helemaal mee oneens' gegeven. (zie figuur 6)

Figuur 6.
Mening over stelling 'Ik heb voldoende vaardigheden om mijn werk als VT-VB'er uit te kunnen voeren'

De tweede stelling 'Kennis van psychopathologie is onmisbaar voor de uitvoering van mijn werk als VT-VB'er.' werd door 23 respondenten (57,5%) beantwoord met de optie 'mee eens'. 15 respondenten (37,5%) waren het helemaal eens met deze stelling en 2 respondenten (5%) oneens. Er was geen enkele respondent die het helemaal met de stelling oneens is.

Verbanden

In dit onderzoek is gekeken naar een mogelijk verband tussen de hoogstgenoten opleiding en de keuze van respondenten waar een cursus psychopathologie zich op zou kunnen richten. Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk.

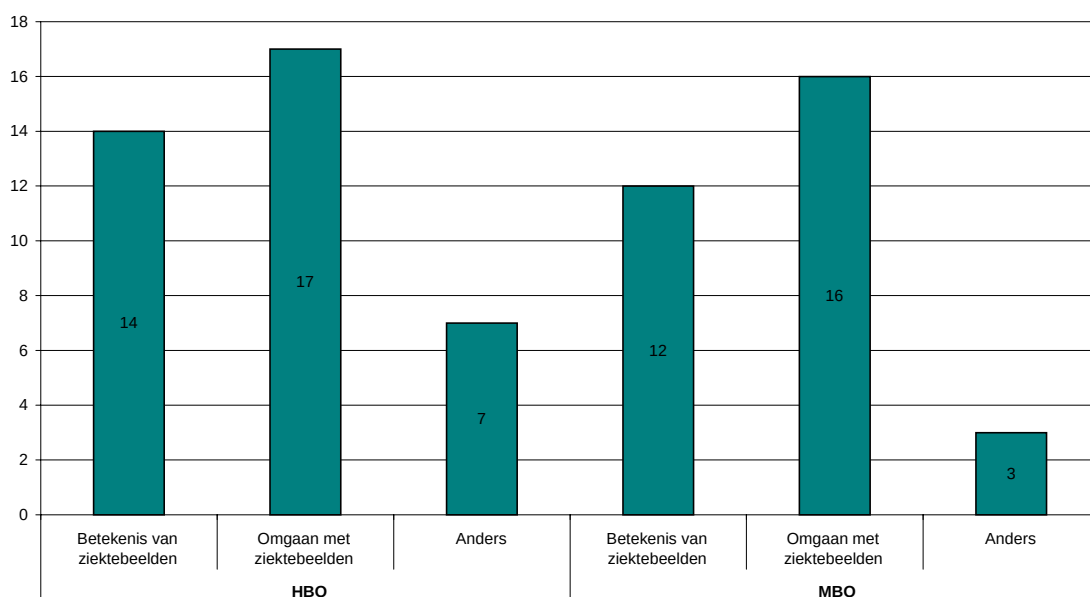
Bij de respondenten met een HBO-opleiding kiest 81% voor een cursus gericht op het omgaan met ziektebeelden in het werk. 66,7% ziet graag dat een cursus gericht is op de betekenis van verschillende ziektebeelden. Bij de respondenten met een MBO-opleiding kiest 84,2% voor een cursus die gericht is op het omgaan met ziektebeelden in het werk en 63,2% voor de betekenis van verschillende ziektebeelden welke aan bod zouden moeten of kunnen komen in een cursus psychopathologie.

33,3% van de respondenten met een HBO-opleiding en 15,8% van de respondenten met een MBO-opleiding hebben een andere, eigen keuze ingevuld. (zie figuur 7)

De andere ingevulde antwoorden zijn:

- het behandelen van ziektebeelden in combinatie met activiteiten,
- een combinatie van betekenissen van ziektebeelden en hoe hiermee om te gaan in het werk met de opmerking dat dit niet te uitgebreid behandeld zou moeten worden,
- nieuwe inzichten/ontwikkelingen/behandelvormen van ziektebeelden,
- dat de mogelijkheden in plaats van de onmogelijkheden belicht zouden moeten worden,
- praktijkvoorbeelden en
- praktijkvoorbeelden van andere vakbegeleiders en vaktherapeuten.

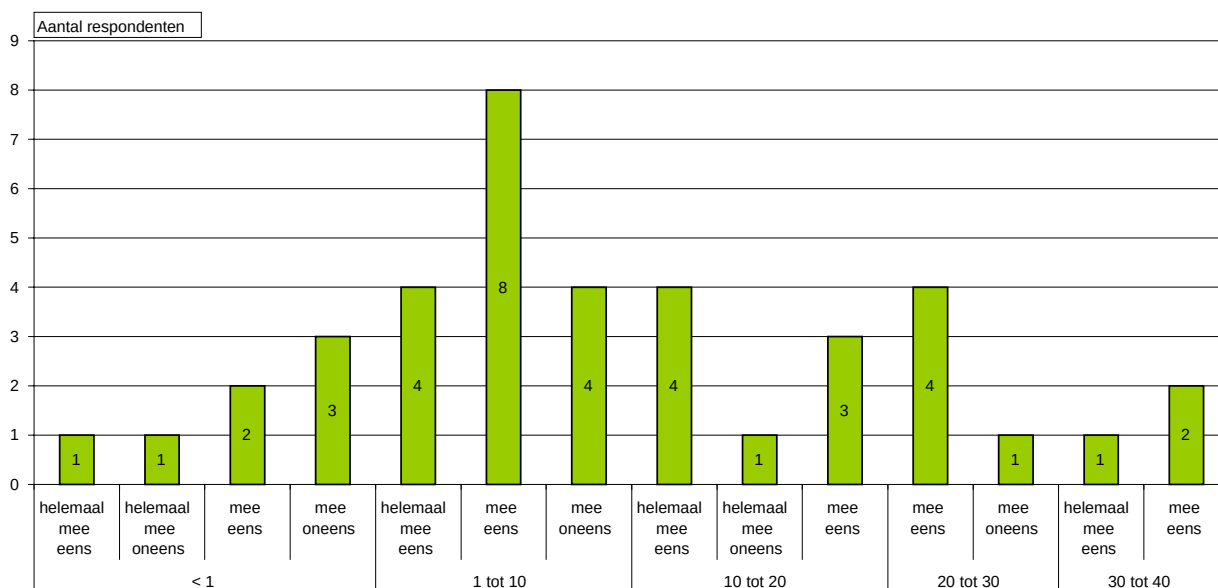
Figuur 7.
Overzicht keuze waar cursus op gericht kan zijn, met onderscheid tussen opleiding op HBO of MBO-niveau

Daarnaast is er gekeken naar een mogelijk verband tussen het wel of niet kunnen samenstellen van een eigen cursuspakket en het aantal dienstjaren. Van de vakbegeleiders en vaktherapeuten die korter dan een jaar werkzaam zijn bij Dimence zijn de meesten (3 personen) het oneens met de stelling over het al dan niet kunnen samenstellen van een eigen cursuspakket.

Van de vakbegeleiders en vaktherapeuten die een tot 10 jaar in deze functie werkzaam zijn bij Dimence geven de meesten (8 personen) aan het hier mee eens te zijn. In de categorie 10-20 dienstjaren geven de meesten (4 personen) aan het hier helemaal mee eens te zijn. Van de vakbegeleiders en vaktherapeuten die 20-30 jaren werkzaam zijn in deze functie geven de meesten (4 personen) aan het met de stelling eens te zijn. Tenslotte geven de meesten (2 personen) uit de categorie 30-40 dienstjaren aan het met de stelling eens te zijn. (zie figuur 8)

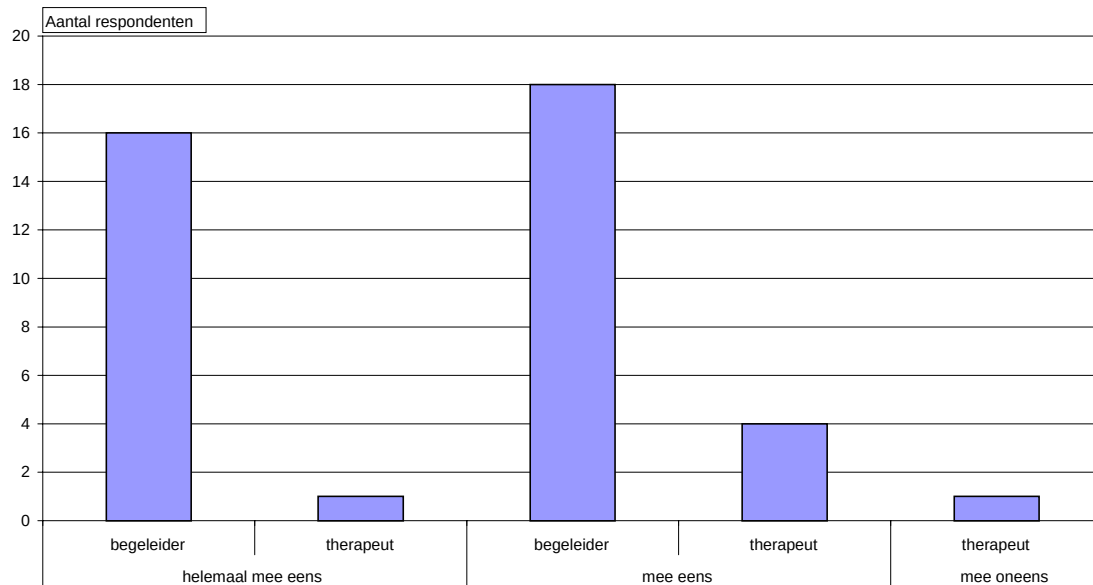
Figuur 8.
Mening over de stelling 'Ik wil mijn eigen cursuspakket kunnen samenstellen' met onderscheid in dienstjaren

Tenslotte is er gekeken naar een mogelijk verband tussen de meningen over de stelling 'Ik vind het belangrijk dat praktijkvoorbeelden uit mijn werk behandeld worden in een cursus' en de functie.

De meeste vakbegeleiders (18 personen) geven aan het met de stelling eens te zijn. De meeste vaktherapeuten (4 personen) geven ook aan het met deze stelling eens te zijn. (zie figuur 9)

Figuur 9.
Mening over stelling 'Ik vind het belangrijk dat praktijkvoorbeelden uit mijn werk behandeld worden in een cursus' met onderscheid in functie

- Enquête -

Behoefteteonderzoek onder vaktherapeuten
en vakbegeleiders naar scholing met
betrekking tot psychopathologie

Onderzoekers

Renske Timmerman
Brianne van 't Veer

Opdrachtgever

Liesbeth Heemskerk
Teamleider bij- en
nascholing HRM
Dimence

Beste vakbegeleider of vaktherapeut,

Voor u ligt de enquête voor het behoefteonderzoek naar scholing met betrekking tot psychopathologie.

Dit onderzoek is geformuleerd vanuit Dimence, afdeling bij- en nascholing, en wordt uitgevoerd door twee 4^ejaars studenten SPH van de Hogeschool Windesheim te Zwolle.

Het doel van het onderzoek is om een goed scholingsaanbod te kunnen ontwikkelen voor vaktherapeuten en vakbegeleiders op het gebied van psychopathologie en daarbij uw behoefte hierin te verwerken.

Wij verstaan onder psychopathologie de leer van psychische ziekten of handelingen en ervaringen die kunnen wijzen op een psychische ziekte of handicap.

Het invullen van de enquête zal ca. 10 minuten duren.

De verwerking van de gegevens van deze vragenlijst is anoniem.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Renske Timmerman
Brianne van 't Veer
Maart 2009

Deze vragenlijst graag uiterlijk 17 maart 2009 weer inleveren bij uw teamleider.

1. Wat is uw leeftijd?
..... jaar
2. Bent u een vaktherapeut of een vakbegeleider?
 - ☐ Vaktherapeut
 - ☐ Vakbegeleider
3. Waar bent u werkzaam binnen Dimence?
 - ☐ SPDC
 - ☐ DAC
 - ☐ Psychiatrisch Centrum
 - ☐ Anders, namelijk:
4. Hoeveel jaar bent u werkzaam binnen Dimence (Adhesie) als vaktherapeut of vakbegeleider?
..... jaar
5. Welke vooropleiding heeft u gedaan?
.....
.....
.....
6. Heeft u het vak psychopathologie in uw vooropleiding gehad?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
7. Heeft u een van de volgende cursussen psychopathologie bij Dimence (Adhesie) gevolgd?
 - ☐ 2 daagse cursus
 - ☐ Geen (ga naar vraag 9)
 - ☐ 5 daagse cursus van Saxion Hogeschool
8. Kunt u met een rapportcijfer (van 1 tot 10) aangeven wat u van deze cursus vond en dit beargumenteren?
Cijfer:
Omdat,
.....
.....
9. Hoe vaak zou u een cursus psychopathologie willen volgen?
 - ☐ Eenmalig
 - ☐ Iedere half jaar een vervolgcursus
 - ☐ Ieder jaar een vervolgcursus
 - ☐ Anders,
namelijk:
10. Hoe lang zou deze cursus in totaal volgens u moeten duren?
 - ☐ Hoogstens een uur
 - ☐ Eén tot twee dagdelen
 - ☐ Hoogstens 5 dagen
 - ☐ Anders,
namelijk:

Hieronder volgen een aantal stellingen.

We vragen u om aan te geven in hoeverre u het met de stellingen eens bent.

11. Ik heb voldoende vaardigheden om mijn werk als VT-VB'er goed uit te kunnen voeren.
 - ☐ Helemaal mee eens
 - ☐ Mee eens
 - ☐ Mee oneens
 - ☐ Helemaal mee oneens
12. Kennis van psychopathologie is onmisbaar voor de uitvoering van mijn werk als VT-VB'er.
 - ☐ Helemaal mee eens
 - ☐ Mee eens
 - ☐ Mee oneens
 - ☐ Helemaal mee oneens
13. Ik wil mijn eigen cursuspakket kunnen samenstellen door te kiezen uit verschillende psychopathologieonderdelen (denk aan keuzes als: borderline & hechtingsproblematiek, borderline & ADHD, psychoses & ADHD).
 - ☐ Helemaal mee eens
 - ☐ Mee eens
 - ☐ Mee oneens
 - ☐ Helemaal mee oneens
14. Ik vind het belangrijk dat praktijkvoorbeelden uit mijn werk behandeld worden in een cursus.
 - ☐ Helemaal mee eens
 - ☐ Mee eens
 - ☐ Mee oneens
 - ☐ Helemaal mee oneens
15. Welke cursusvorm spreekt u het meeste aan? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Cursus psychopathologie voor iedere VT-VB'er samen
 - ☐ Cursus psychopathologie voor alleen VT'ers en alleen VB'ers
 - ☐ Cursus psychopathologie per team
 - ☐ Algemene cursus psychopathologie voor iedere nieuwe werknemer binnen Dimence
16. Ik zou willen dat een cursus psychopathologie gericht is op (meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Betekenis van de verschillende ziektebeelden
 - ☐ Hoe ik in mijn werk om kan gaan met ziektebeelden
 - ☐ Anders, namelijk;
17. Kunt u aangeven welke onderwerpen u graag in een cursus psychopathologie behandeld zou willen zien?
 -
 -
 -

18. Stel dat u een cursus psychopathologie wordt aangeboden. Welke onderwerpen hebben dan uw interesse? (meerdere antwoorden mogelijk)

1. Slaapstoornissen en slaapproblemen	
2. Voedings- en eetstoornissen	
3. Hechtingsstoornissen	
4. Autisme en aanverwante stoornissen	
5. Taal- en leerstoornissen	
6. Agressie	
7. Persoonlijksheidsstoornissen	
8. Aandachttekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD)	
9. Gedragsstoornissen	
10. Angst en angststoornissen	
11. Middelengebruik en middelenmisbruik (o.a. verslavingskunde)	
12. Stemningsstoornissen	
13. Seksuele stoornissen	
14. Anders, namelijk:	

19. Heeft u nog opmerkingen of suggesties met betrekking tot een toekomstige cursus psychopathologie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Deze vragenlijst graag uiterlijk 17 maart 2009 weer inleveren bij uw teamleider.